

Պարույր Սևակ

Խիղճը և իր մարդկային դիմակը

ԱՅՑԵԼՈՒԹՅՈՒՆ, ՈՐ ԿԱՐՈՂ ԷՐ
ԿԱՏԱՐՎԵԼ ՆԱԵՎ ԱՐԹՄՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿ
Նա լուռ ներս եկավ և ասաց... աչքով.

-Այդ ես եմ՝ խիղճը:

Նա եկավ այնպես, ինչպես գալիս է.

Ոչ թե տան դռնի՛ց, այլ լուսամուտի՛ց:

(Խիղճը երբևէ դռնից չի մտնում):

ԵՍ

Եկել ես՝ նստիր:

Ամենից հարմար աթոռը իմ տան

Այս ճոճոսան է:

ԽԻՂՃՍ

Որովհետև նա իր ճոճոցով

Չիչել է տալիս, որ դեռևս կա՞մ:

ԵՍ

Ո՛չ: Որովհետև նա չի հասկանում,

Թե ի՞նչ բան է այդ «որովհետև»-ը,

Իսկ դու հենց լոկ այդ «որովհետև»-ն ես

Եվ ուրիշ ոչի՛նչ:

(Բաց պատուհանիցս ներս խուժեց Ավտոբուսը՝ Տրամվայի հետ և մի ճշացող
Երեխայի ողնկցությամբ, և իսկույն էլ դուրս թռավ բակին նայող պատշգամբիցս՝
Տրամվայը դեռ թողնելով սենյակիս մեջ, իսկ ճշացող Երեխային՝ պատուհանիս

գոգին):

ԵՍ

Մի քիչ սպասիր,

Որ տրամվայն էլ դուրս թռչի.

Թե չէ քեզ վատ եմ լսում:

ԽԻՂՃՍ

Իսկ երեխային, շո՛ւտ արա, նե՛րս առ.

Չե՞ որ այստեղ եմ ե՛ս, հասկանո՞ւմ ես:

ԵՍ

Երեխաների հարցում, դու գիտե՛ս,

Քո այստեղ լինելն ու չլինելը

Միշտ ավելորդ է եղել ինձ համար:

(Տրամվայն էլ դուրս սողաց պատշգամբիցս, իսկ ճշացող Երեխային տարավ
Մայրը, որ դուրս պրծավ Հացի խանութից):

ԵՍ

Ինձ դու չես թողնում կարգին գործ անեն:

Ասա՛, իմ վերջը ի՞նչ պիտի լինի:

Եվ ի՞նչ եմ դեռ ես.

Ինչ-որ մի քոսո՛տ վարչության անդամ

Եվ մինչև անգամ ո՛չ վարչության պետ:

ԽԻՂՃՍ

Ես մեղավոր չեմ, որ պատուհանըդ

Երկաթե ճաղեր կամ վանդակ չունի,

Ու ես կարող եմ ներս ու դուրս անել:

Երկաթե ճաղերն ու վանդակները

Լինում են, գիտե՛ս, և քնարածն:

Ճաղե՛ր պատրաստիր,

Եվ... չեմ մտնի ներս.

Օ՛ղ չեմ, որ մտնեմ ճաղերի միջով,

Մանավանդ օդն էլ հիմա համարյա

Ջրկվել է ինձնից:

(Օղբ շրխկոցով բացեց պատուհանիս օդանցքը՝ հիշեցնելով, որ ինքը քնած չէ և որ իր հետախուզությունը հիանալի է աշխատում):

ԽԻՂՃՍ

Հը՞, տեսա՞ր, չէ՞ որ ես ասում էի,

Որ հարկավոր է ճաղեր պատրաստել:

ԵՍ

Ի՛նքս եմ պատվերներ ընդունում, ի՛նքրս:

Իսկ դու չես թողնում՝ պատվեր կատարեմ:

(Նորից մի Ավտոբուս ներս ցատկեց և մի քանի վայրկյան կայանելով սենյակումս՝ քուռակի պես գոաց, ուղիղ ականջներիս տակ):

ԽԻՂՃՍ

Մեքենայական այս հաճախակի այցերը և այս

Մեքենայացված գոռցները քեզ

Մի՞թե ավելի քիչ են խանգարում,

Քան թե ես, այո՞:

ԵՍ

Ես ժամանակի սերմն ու ծնունդն եմ,

Չավակն օրերի:

Իսկ դու շարունակ քարոզ ես կարդում,

Աստվածաշնչա՛ն հինավուրց քարոզ:

Եվ քո գրաբար խոսքերից արդեն փոշոտված եմ ես

Եվ որտեղ որ է ցեցոտվեմ պիտի:

ԽԻՂՃՍ

Բայց ինձ զցել են նույնիսկ շան առջև,

Եվ անգամ շո՛ւնը

Չի կարողացել ինձ ուտել, հաբա՛:

ԵՍ

Իսկ մարդիկ, կարծեմ, քեզ ուտում են հեշտ

Եվ լավ էլ մարսում:

ԽԻՂՃՍ

Բայց դու... մա՛րդ չես դու,
Թեպետ և ունես կաղապար մարդու:

ԵՍ

Իսկ քո կարծիքով ես... ի՞նչ աղբ եմ ես:

(Այս խոսքիս վրա խիղճս ցատկեց ճոճոսան աթոռին, ինչպես դա լինում է վատ խաղացված լավ կատակերգության մեջ, և ձեռքը մեկնելով ինձ՝ ճոճոսան աթոռից էլ ճոճոսան ձայնով ոգեց):

ԽԻՂՃՍ

Դ-ո՛ւ... գիտե՞ս, դու այն անքնությունն ես,
Որից խուսափել չեն կարողանում մինչև իսկ նրանք,

Որ ինձ ուտում են և լա՛վ էլ մարտում:

Չգիտե՞ս. դու այն նմանությունն ես,

Ինչից չի կարող խույս տալ գավակը,

Որ քանի գնում՝ այնքան ավելի

Նման է դառնում իր հորը, մորը,

Պապին կամ քեռուն,- այդ միևնույնն է:

Իսկ երկրագունդն էլ իր վրա չունի

Միջօրեական-հորիզոնական կոչված գծերը:

Մե՛նք, մե՛նք ենք քաշել այդ գիծ ու միծը,

Որ... չնուրբվենք:

Դ-ո՛ւ... այդ գծե՛րն ես...

(Ուզեցի զարմանքս հայտնել, բայց նա շարունակեց՝ փչացած ձայնապնակի պես):

Դ-ո՛ւ... բնավ դո՛ւ չես:

Դու պարզապես իմ հավատարմատար-դեսպանն ես միայն

Անիշխանության այն դոյակներում,

Որտեղ իշխում են

Ինձանից զրկված ու գերծվածները:

Դու, եթե կուզես, դու իմ լրտեսն ես չպարտավորված,

Չվարձակալված իմ գործակալը,
Անաշխատավարձ իմ թղթակիցը,
Իմ... անապակի ակնոցը նաև:
Դու, եթե կուզես, պատանդն ես նրա՛նց՝
Ինձանից զրկված ու գերծվածների՛,
Նրա՛նց պատանդն ես, ի՛մ ձեռքերի մեջ.
Թե քեզ սպանեն՝
Նրանք կմեռնեն անծուխ-անժառանգ:

Դո՛ւ... դո՛ւ... դո՛ւ...

ԵՍ

Ե՛ս... ե՛ս...

(Ու բարկությունից այլևս բառ չգտա: Ամենադժվար բանը «ես» ասելն ու շարունակելն է: Ուստի ականա «ես»-ը թողեցի ու բռնեցի «դու»-ն: Ու չնկատեցի, որ պատասխանիս մեջ ոչ մի նոր բան չասացի, այլ պարզապես Խղճիս ասածը շրջեցի իրեն վրա).

ԵՍ

Դո՛ւ... հենց դու ի՛նքդ ես... իմ գործակալ՛ը...

Եվ իմ... լրտե՛սը...

Եվ իմ... ակնո՛ցը...

Դո՛ւ... դո՛ւ ես պատանդ իմ ձեռքերի մեջ.

Ուզեմ՝ կխեղդե՛մ... կփոխանակե՛մ... կծախե՛մ... կը՛... կը՛...

(Գոռացի և արթնացա, որովհետև՝ ինչպես քիչ հետո հասկացա՝ սենյակս էր մտել ու խրխնջում էր այս անգամ ոչ թե Ավտոբուսը, այլ դռանս էլեկտրական գանգը: Դեռ դուրը չբացած՝ կռահեցի, որ եկել են կանչելու... վարչության նիստի. կարևոր հանձնարարություն են տալու...):

08.XII.1962թ.

Երևան